

Herdenking van overledenen
'Je bent niet meer waar je was, maar overal waar ik ben'

7 november 2021

Voorgangers:

Ad de Gruijter [overweging] en Jolly van der Velden

Lied **Alles wacht op U vol hoop [VL 107]**

Inleiding thema

Wanneer de dagen korten, wanneer het eerder donkert, wanneer de bomen hun bladeren prijsgeven, het blad valt..... in *die* dagen herdenken we onze dierbare overledenen, juist ook in geloofsgemeenschappen. Aan het eind van de novembermaand in de protestantse traditie, begin november in de katholieke traditie met Allerzielen.

Alle[r] – zielen, dat moeten er ontelbaar velen zijn.

Maar voor jou en mij telt vooral die éne of enkele dierbaren die deel uitmaakten van jouw leven en nu niet meer zijn.

Wij noemen hun namen en plaatsen deze in de kring omgeven door levende en levendige herinnering over de grens van het gescheiden zijn heen....'want sterk als de dood is de liefde', zo staat het in het Hooglied [8,6].....één van de vele teksten om te troosten bij verlies.....wetend dat rouwen *duurt*, van kleur verandert maar niet zomaar overgaat.

Lichten hebben we voor hen ontstoken bij binnenkomst.

Dat wij herinneren degenen die uit *onze* tijd van leven zijn heengegaan en toch blijvend deel daarvan uitmaken.

Bidden wij:

Eeuwige, Levende, Aanwezige
wij noemen allen die in leven waren
in ons midden
met ons verenigd
ons gegeven
vaders, moeders
dochters, zonen
partners, vrienden

geliefd, gekend, bemind
nu onze dierbare doden
die wij herdenken
'allen die ons aanbevolen zijn
noemen wij voor uw aangezicht'

Lied Voor uw Aangezicht [VL 545]

I De 'vruchtbare' dood

Tekst uit: Henri Nouwen, Met de dood voor ogen
uitg. Lannoo nv, Tielt 1993 blz. 38

Het sterven kan ons een besef van verbondenheid met alle mensen geven.
Hoe verschillend we ook zijn, we worden allen als hulpeloze mensen geboren, en sterven als even hulpeloze mensen.
De kleine verschillen die onze levens in de tussentijd kenmerken, blijken futiel in het licht van deze grote waarheid. Vaak wordt deze waarheid ons voorgehouden als een reden tot droefheid. Zij wordt niet zelden een 'ontnuchterende waarheid' genoemd. Maar we moeten leren deze waarheid te zien als bron van een grote vreugde.
Want zij kan ons vrijmaken om onze sterfelijkheid te omhelzen in het besef dat we zullen overgaan naar een nieuw leven in verbondenheid met alle mensen op aarde.
Een goede dood is een dood die onze verbondenheid met onze medemens verdiept.
Zolang we denken dat onze dood ons wegrukt uit de gemeenschap van de mensen, moet ons sterven wel een bedroevend en triest gebeuren zijn.
Maar wanneer wij onze sterfelijkheid beschouwen als wezenlijk voor het samen-mens zijn, dan kunnen we onze dood zien als een verdieping van het een-zijn met alle mensen.
Zo kan de dood, in plaats van ons te scheiden van anderen, ons dichter bij anderen brengen; in plaats van alleen maar een reden tot droefheid te zijn, kan zij ons vreugde schenken; en in plaats van enkel het einde van ons leven te zijn, kan zij een nieuw begin worden.

Overweging

Zanger en muzikant Bertram van Alphen verloor een vriendin, Janneke, die hij nog kende van de basisschool. Hij schreef een lied na haar overlijden met als titel: 'Zomer'.

Hij zegt: Ineens stond de volgende zin op papier:

*'Alles vergaat maar niets raakt verloren,
uit dat wat verdwijnt wordt iets nieuws geboren'.*

Hij staarde verbaasd naar zijn tekst: 'Had ik die zin zojuist opgeschreven? [Trouw 20 sept. 2021]

Zijn tekst doet denken aan wat staat in het evangelie van Johannes [12, 24]

Ik verzeker u: als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft het één graankorrel, maar wanneer hij sterft brengt hij veel vruchten voort [NBV21]

De dood als vruchtbare mogelijkheid in het leven?

'Ja', vindt journalist en schrijver Fokke Obbema die ternauwernood een hartaanval overleefde en die na zijn boek 'De zin van het leven' een vervolg daarop schreef: 'Zinvol leven'. Wederom interviewde hij de nodige gesprekspartners.

Een van hen liet weten dat ieder mens in zijn ogen *extreem onbelangrijk* is, want wanneer je sterft draait de wereld door en wie wist eigenlijk van je bestaan, hooguit een kleine kring van familie, vrienden en bekenden.

Obbema's opvatting is dat elk mens juist *extreem belangrijk* is. Hij ervoer zelf hoe betekenisvol hij was voor zijn partner, kinderen, familie, vrienden. Ook jij! Ook wij!

Degenen die wij vandaag herdenken hebben in ons leven betekenis gehad; zij hebben onze levensloop mee bepaald zoals Bram Vermeulen zingt in zijn lied 'De steen' – vaak ten gehore gebracht bij een afscheid

Ik heb een steen verlegd,

in een rivier op aarde.....

Nu weet ik dat ik nooit zal zijn vergeten.....

omdat, door het verleggen van die ene steen,

de stroom nooit meer dezelfde weg zal gaan.

Dat wie jou lief was niet meer is - stemt tot droefheid,

dat hij-zij er was voor jou kan vreugde schenken. Dierbare herinnering.

Bertram van Alphen rouwde met een zin die hem zelf verwonderde:

'Alles vergaat maar niets raakt verloren,

uit dat wat verdwijnt wordt iets nieuws geboren'.

Voorbede

Eeuwige, hoeder van leven en dood,

wees bij ons als we rouwen om het verlies van een geliefde.

Als het gemis groter lijkt, dan wij zelf zijn,

Laat ons zien dat er meer is dan die pijn,

dat het verhaal altijd groter is.

Dat we dwars door de ontredde heen een nieuwe weg kunnen zien

waar we kracht uit kunnen putten.

Een goede dood is een dood waarin we één zijn met de ander of de anderen.

De dood laat maskers zakken,

maakt onze kwetsbaarheid zichtbaar,

opent daardoor ons hart

en doet ons beseffen dat we uiteindelijk onontkoombaar allemaal dezelfde weg gaan.

Een weg waar we het liefst van weglopen,

maar die vruchtbaar kan zijn en waar uiteindelijk alleen liefde nog telt.

Help ons te beseffen dat liefde niet aan tijd of ruimte gebonden is

dat de liefde blijft

en ons een nieuw gezicht geeft.

Amen

Lied Wie als een mens wil leven (mel. Löwenthal)

II Wie het redt,...wie niet...' [De ark van behoud]

Lezing uit Genesis 7,6b-22; 8, 6-20 (NBV) **compilatie**

Genesis 7, 6b-22

Noach was zeshonderd jaar toen de zondvloed kwam, een watermassa die de aarde overspoelde.

Om aan het water te ontkomen ging Noach de ark in, samen met zijn zonen, zijn vrouw en de vrouwen van zijn zonen.

Van de reine en de onreine dieren, van de vogels en van alles wat op de aardbodem rondkruipt, kwamen er telkens twee bij Noach in de ark, een mannetje en een wijfje, in overeenstemming met wat God hem had opgedragen.

Toen de zeven dagen voorbij waren, kwam het water van de vloed over de aarde.

De vloed overstroomde de aarde veertig dagen lang.

Het water steeg en de ark werd opgetild, zodat hij van de aarde loskwam.

Genesis 8, 6-20

Na verloop van veertig dagen deed Noach het venster dat hij in de ark had aangebracht open en liet een raaf los.

Deze bleef heen en weer vliegen totdat de aarde droog was. Vervolgens liet hij een duif los om te zien of het water verder gedaald was.

Maar de duif kon nergens een plekje vinden waar ze kon neerstrijken om te rusten en kwam bij hem terug in de ark, want overal op de aarde was nog water.

Hij stak zijn hand uit, pakte haar en nam haar weer bij zich in de ark.

Hij wachtte nog zeven dagen en liet de duif toen opnieuw los.

Tegen de avond kwam ze bij hem terug – met een jong olijfbled in haar snavel.

Toen wist Noach dat het water op de aarde verder gedaald was. Weer wachtte hij zeven dagen en daarna liet hij de duif nogmaals los.

Ze kwam niet meer bij hem terug.

In het zeshonderd eerste jaar van Noachs leven, op de eerste dag van de eerste maand, was het water van de aarde verdwenen. Noach maakte het dak van de ark open en keek rond – de aarde was drooggevallen.

Overweging

Wie redt het...wie niet?

Ze gingen aan boord, weg van het dreigende gevaar van de dood. Eenmaal op het dragende water was het enige wat ze nog verlangden: veilig ergens aankomen, grond onder de voeten en een menswaardig leven...toekomst.

Het liep anders.

De boot sloeg om en de wereld was geschokt toen het verdrinken driejarige Syrische jongetje Aylan Kurdi aanspoelde op een Turks strand [het was 2015]. Duizenden anderen overleefden de oversteek ook niet. Ze werden en worden gevonden op stranden in Griekenland, Spanje, Italië, Malta.

Wie redt hetwie niet?

19 september jl. werd in Amsterdam het Holocaustmonument 'onthuld'

Het 'onthullende': 102.000 namen van Nederlandse Joodse, Sinti en Roma slachtoffers die omkwamen in de Tweede Wereldoorlog. Niet één van deze 'namen' - 'mensen' - kreeg een individueel graf.

'streep hun naam niet door

al zijn zij tot stof vergaan

streep hun naam niet door

alsof ze nooit hebben bestaan'

Wie redt hetwie niet?

15 jaar was ze en ze zei tegen haar ouders: 'Tot zo, ik ga nog even skateboarden'. Thuis wam ze niet meer. Aangereden, overleden.

Haar ouders en broer kwamen naar het ziekenhuis. 'Dit mag niet, dit is oneerlijk, wat heeft dit voor nut, ze moet nog zoveel leven', zei door zijn tranen heen, haar broer.

Ik was daar en dagdroomde: 'als moeder haar aanspreekt, wordt ze wakker en dan staat ze op.'

Zoals Jezus zegt tegen de overleden dochter van Jairus [in Marcus 5, 41-42] Talitha koem – 'meisje, ik zeg, sta op'!

Geen wonder teken hier.

Dood die niemand spaart. Dolkstoot in de rug, dief in de nacht – schrijft Huub Oosterhuis [In: Psalmen en gebeden]

Psychologe Machteld Stakelbeek schreef een boek over de dood nadat ze er 'te' vaak mee werd geconfronteerd in korte tijd.

De titel: Dag dood – tot later.....

In een recensie staat:

Een boek geschikt voor iedereen die weleens geboren is en er dus met een gerust hart vanuit kan gaan dat hij (zij) een keer dood gaat.'

Onder ons zijn er.... die weet hebben van de pijn van een onbegrepen, overrompelende, zo vroeg leven nemende onverwachte dood.

Wij herdenken wie het niet hebben gered en door mensenhanden mogelijk gered hadden kunnen worden - **in** de ark van behoud...gered van de zee...van de 'kampen'... van de waanzin...van *die* dood.

Voorbede

Eeuwige, vonk van het grote mysterie,
wie redt het en wie niet?

Waarom overleeft de een wel, de ander niet?

En wanneer red je het eigenlijk?

De dood geeft daarop niet het enige antwoord.

Sommige verhalen zijn te groot voor ons.

Help ons vrede te vinden

met het gegeven dat we er eigenlijk niets van begrijpen.

Wij bidden voor alle mensen die op de vlucht zijn
vanwege een oorlog of een natuurramp.

Wij bidden voor hen die nooit een eigen graf kregen
vanwege het geweld dat hen fataal werd.

Wij bidden voor iedereen met een groot verlies.

Geef hen licht

en kracht om te blijven,

zodat zij weer vonken van leven gaan zien.

Van zachtheid, met daarin een glimp van het mysterie.

Amen

Lied Om warmte gaan wij een leven [VL 768]

III 'Voltooid leven' [Jakob zegent zijn zonen]

Lezing uit Genesis 49 NBV *compilatie*

1 Jakob liet al zijn zonen bij zich roepen en zei: 'Kom allemaal hier, dan zal ik jullie vertellen hoe het je in de toekomst zal vergaan. 3 Ruben, mijn oudste zoon ben jij, de eerste vrucht van mijn manlijke kracht, in fierheid en macht de voornaamste. 5 Simeon en Levi zijn altijd samen, zij beramen niets dan geweld.....op hun bijeenkomsten wil ik niet zijn. 8 Juda, jou zullen je broers bejubelen... voor jou zullen mijn zonen zich buigen. 13 Zebulon, aan de zee zal hij wonen, aan zijn strand de schepen ontvangen. 14 Issachar is een sterke ezel, liggend tussen de manden. 16 Dan, hij handhaaft het recht van zijn stam als elk van de stammen van Israël

19 Gad, een roversbende belaagt hem, maar hij achtervolgt zijn belagers. 20 Aser, rijk aan de fijnste spijzen, voedsel voor koningen brengt hij voort. 21 Naftali, een hinde in vrijheid, die prachtige kalveren werpt. 22 Een vruchtbare wijnstok is Jozef, een vruchtbare plant bij een bron, met ranken die reiken tot over de muur.

26 De zegen van je vader is rijker dan de zegen van de eeuwige bergen, de kostelijke rijkdom van de eeuwige heuvels. Moge die zegen op Jozef rusten, de uitverkorene onder zijn broers. 27 Benjamin, een verscheurende wolf; 's morgens verslindt hij zijn prooi, 's avonds verdeelt hij de buit.'

28 Dit waren alle stammen van Israël, twaalf in getal, en met deze woorden gaf hun vader elk van

hen een eigen zegen. 29 Toen gaf Jakob zijn zonen de volgende opdracht: 'Als ik straks met mijn voorouders verenigd word, begraaf me dan bij hen in de grot op het land van de Hethiet Efron, 30 in de grot op de akker in Machpela, dicht bij Mamre, in Kanaän, de akker die Abraham van Efron heeft gekocht omdat hij daar een eigen graf wilde hebben. 31 Daar zijn Abraham en zijn vrouw Sara begraven, daar zijn Isaak en Rebekka begraven, en daar heb ik Lea begraven. 33 Na zijn zonen deze opdracht te hebben gegeven trok Jakob zijn voeten weer op het bed. Toen blies hij de laatste adem uit en werd hij verenigd met zijn voorouders.

Overweging

Aartsvader Jacob heeft een lang en veelbewogen leven geleefd, voelt zijn einde naderen en is in staat al zijn zonen rond zijn ziekbed te verzamelen, hen toe te spreken en te zegenen.

Je zou elke moeder, vader, oudere wensen dat je in vrede zo afscheid nemen kunt.

Soms wordt gewacht op iemand die nog komen moet.....

'Toen trok Jakob zijn voeten weer op het bed, blies de laatste adem uit en hij werd verenigd met zijn voorouders.'

We kunnen wel *aanvaarden* – dat ooit het einde komt - wanneer het leven lang en welbesteed is geweest.....wat niet wil zeggen dat het *verwachte* sterven van een dierbare minder verdriet brengt dan een *plotse onverwachte* dood.

Kleinkunstenaar Herman van Veen vertelt in een interview dat hij iedereen een dood als die van zijn vader wenst. 'Hij nam een borrel, zette de tv aan, het geluid uit en deed zijn ogen voorgoed dicht. Hij ging ervandoor met een gaap en een glimlach.'

Je zou bij het sterven van een hoogbejaarde kunnen spreken van een 'voltooid' leven maar dat woord is Bijbels gezien gereserveerd voor iets anders zoals in Mattheus [28, 20b]: ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld.

Ons mensenleven hoeft niet 'voltooid' te zijn. Menselijkerwijs blijft altijd wel iets '**onvoltooid**' en leven we in het '*nog-niet*.....'

Aan het kruis zijn de laatste woorden van Jezus: 'Het is **volbracht**.'

Zoals gezongen in het lied '*Wees hier aanwezig, woord ons gegeven*' wat verder gaat met: Zolang wij leven - *dat wij **volbrengen** uw woord, onze vrede*.

Dat zegen rusten mag op wat gebracht volbracht is door wie ons voorgingen.

Voorbede

Eeuwige, eerste en laatste,

wees bij ons als het einde komt.

Geef ons moed en vertrouwen

om als de tijd daar is zonder angst de stap te zetten op de onbekende weg.

De dood kan niet bestaan zonder het leven

en het leven niet zonder de dood.

Ze zijn onlosmakelijk verbonden.

We bidden voor iedereen die ernstig ziek is

en die weet dat het einde nabij is.

Wees bij hen in een tijd van woorden en een tijd van stilte.

Een tijd om te delen en een tijd om te gaan.

Vrede te hebben met wat er was

in liefde terugkijkend,

wetend dat er geen weg terug is

Geef ons dat we dat in mildheid kunnen aanvaarden.

Amen

Lied Tijd van leven [1^e couplet] [VL 794]

IV En nog te wensen...

Lezing uit Deuteronomium 34, 1-8 NBV21 *compilatie*

Mozes verliet de vlakte van Moab en hij beklom de Nebo, een van de toppen van de Pisga, tegenover Jericho. Daar liet de HEER hem het hele land zien: het hele gebied van Gilead tot aan Dan, Naftali, het gebied van Efraïm en Manasse, heel Juda tot aan de zee in het westen, de Negev, de Jordaanvallei en de vlakte bij de palmstad Jericho, tot aan Soar. De HEER zei tegen hem: 'Dit is het land waarvan ik aan Abraham, Isaak en Jakob onder ede heb beloofd dat ik het aan hun nakomelingen zou geven. Ik laat het je nu zien, maar erheen oversteken zul je niet.'

Zo stierf Mozes, de dienaar van de HEER, daar in Moab, zoals de HEER gezegd had.

En de HEER begroef hem in een vallei in Moab, tegenover Bet-Peor.

Tot op de dag van vandaag weet niemand waar zijn graf is. Honderdtwintig jaar oud was Mozes toen hij stierf. Tot het laatst toe waren zijn krachten niet afgenomen en zijn ogen niet verzwakt. De Israëlieten, die in de vlakte van Moab bijeen waren, treurden om Mozes' dood tot de dertig dagen van rouw voorbij waren.

Overweging

De hoop sterft nooit

12 juni 1994 overleed in New York op 92 jarige leeftijd de invloedrijke rabbijn/rebbe Menachem Mendel Schneerson, leider van een mystieke chassidische beweging.

Gezegd wordt dat de rebbe nog maar 35 kilo woog nadat hij maanden achtereen kunstmatig in leven was gehouden. Toch konden onder de honderdduizenden aanhangers in o.a. Israël en de VS – vooral in New York - velen *niet* geloven dat hij overleden was. Ze riepen keer op keer: "*De rebbe is niet dood*". Anderen "*Hij komt terug*."

Velen waren ervan overtuigd dat de Rebbe de Messias [Moshiach] was.

Een orthodoxe jood ging de discussie met hen aan en zei: "...Zelfs Mozes is overleden. De rebbe is dood, jullie horen te rouwen...'

Er waren er die zich afvroegen waarom de Messias niet gekomen was, juist nu de wereld zo om hem zat te springen.

Ze hadden zo gehoopt dat hij het was – er werd nog zo veel van hem verwacht.

Zelfs Mozes is overleden. De voltooiing van de uittocht [Exodus] uit slavenland maakte hij niet meer mee. Hij zou het beloofde land *niet* binnengaan. Geen afgerond verhaal?

Er blijft te wensen en te hopen, te verlangen.....

Naar waar we zelf geen getuige van zullen zijn.

De hoop sterft nooit.

Wie ziek is hoopt op genezing. Wanneer deze niet gegeven is, hoopt de zieke dat er geen lijdensweg zal zijn, geen pijn. En dat er nog tijd is: 'Ik hoop de kerst nog te halen en dan nog één keer met elkaar te zijn.' Als tijd en toekomst niet gegeven zijn, dan toch de hoop dat het goed mag gaan met je dierbaren die achterblijven en dat voort mag leven wat voor jou belangrijk is geweest.

Dat het goed mag komen met mens en wereld – in geloofstaal 'Messiaanse tijd' – waar nu nog veel gebrekkig is en onvoltooid.

Dat wij – de levenden - verder mogen dragen wat als 'goed' werd omarmd door degenen die wij vandaag gedenken.

Voorbede

Eeuwige, Schepper en reisgenoot,

Wees bij ons als we de controle verliezen,

als we niets meer kunnen doen om ons doel te bereiken,

of ons leven te redden.

Als we het land niet kunnen bereiken waar we zo graag wilden zijn,

als ons leven onvoltooid is gebleven.

Wij bidden voor iedereen wiens hoop kapot viel

en ontredderd tussen de scherven zit.

Geef ons de moed om te zien dat we een onderdeel zijn van het grote geheel,

van het mysterie.

De weg is nooit klip en klaar

en niet altijd keurig geplaveid,

maar niemand heeft voor niets geleefd,

Wellicht waren we de eerste druppel van een grote stroom,

hebben we de eerste pas hebben gezet die een dans zou worden.

Geef ons vrede God!

Zegen de momenten waarop we er waren

en Jij er was

en zult zijn.

Amen

Lied Afscheidslied [VL 810]

Ritueel - 'mijn liefde jou vergeet ik nooit'.

waarbij kruisjes met namen van degenen die we gedenken in een kring worden geplaatst

Namen van overledenen worden genoemd.

Lied [tafelgebed] Het brood in de aarde gevonden [VL 626]

Breken en delen

Gedicht <https://ikmisje.eo.nl/themas/gedicht/gedicht-ida-gerhardt-de-gestorvene>

Zegenwens

'Je bent niet meer waar je was, maar overal waar ik ben'

Dat zegen mag rusten op wie rouwen

Dat zegen mag rusten op ons gedenken

Dat zegen mag rusten op wat nog te wensen bleef maar niet tot voltooiing kwam

Dat we elkaar zegenen met het noemen van de namen

met aandacht en met troost

Lied **Alles wacht op U vol hoop [VL 107]**

MEDEWERKERS viering 7 november 2021

voorgangers Ad de Gruijter (overweging) en Jolly van der Velden.
coördinator Tamme Wiegersma.
bloemen Cobie Roeleveld.
streaming Thomas Hulsbergen.
catering Cordula Vogeland.

KOOR

Het koor van de Haagse Dominicus staat o.l.v. Jan Hulsbergen.
Piano: Gulmira Issabekova.

INFORMATIE

Wil je op de vieringen geattendeerd worden? Laat het ons weten, we nemen je graag op in ons mailbestand. Via het mailadres kun je ook reageren op de viering. Wij stellen je reactie op prijs.

Als je beroep wil doen op geestelijke zorgverlening of pastorale zorg vanuit de Haagse Dominicus, dan kun je contact opnemen met een van de voorgangers, Ad de Gruijter: ad.gruijter@planet.nl.

De activiteiten van de Haagse Dominicus zijn afhankelijk van je aanwezigheid en steun. Bijdragen zijn welkom op:
NL37 TRIO 0254 791 018 t.n.v. Haagse Dominicus.

AGENDA

- **21 november:** Viering: Traditie, last en rijkdom.
Overweging door Derk Stegeman.
- **5 december:** Viering: Met de kennis van nu.
Overweging door Marie-Thérèse van de Loo.
- **19 december:** Viering: Kome wat komt.
Overweging door Paul van der Harst.

Voor meer informatie: raadpleeg de website of de flyers.

De overweging kun je nalezen op de website.

Als je een lichtje hebt aangestoken kun je deze na afloop van de viering meenemen naar huis.

www.haagsedomnicus.nl
informatie@haagsedomnicus.nl

De Haagse Dominicus is aangesloten bij de Groene Kerkenactie.
Drukwerk: De Reprogroep, werkcentrum Zwedenburg, www.middin.nl

